

بررسی وضعیت محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور و ارائه الگوی پیشنهادی

❖ دکتر حسین سپاسی، دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز
❖❖ دکتر بتول مشرف جوادی، استادیار دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تربیت معلم تهران
❖❖❖ دکتر یدالله مهرعلیزاده، استادیار دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز
❖❖❖ پروانه شفیعی نیا، دانشجوی دکترای دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه تربیت بدنی معلم تهران

تاریخ دریافت مقاله: ۸۳/۱۱/۱۱

تاریخ تصویب مقاله: ۸۴/۴/۲۵

چکیده: هدف این تحقیق، بررسی وضعیت محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه ایران بود. طراحی الگویی براساس نظرسنجی از دبیران تربیت بدنی و مطالعه محتوا در مدرسه‌های برخی از کشورها هدف دیگر این تحقیق را تشکیل داد. نمونه‌ها که شامل ۷۰۰ دبیر تربیت بدنی زن بودند، از بین تمام استانها که طبق شرایط جغرافیایی به پنج منطقه تقسیم شده بودند، به شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. از پرسشنامه برای نظر سنجی دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی استفاده شد. ضریب پایایی پرسشنامه $0.96/3 = 0$ در سطح $0.05/p <$ معنادار بود و اعتبار این ابزار، به روش اعتباریابی سازه‌ای معنادار گزارش شد. نتایج توصیفی اطلاعات نشان دادند که دبیران تربیت بدنی در مناطق پنج گانه، متغیرهای تحقیق محتوای درس تربیت بدنی (آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی، مفاهیم حیطه شناختی و حیطه عاطفی) را متوسط ارزیابی کردند. نتایج برخی از سوالات باز پاسخ نشان دادند که دبیران فرصت کافی برای تدریس محتوای درس تربیت بدنی را در ساعت موظف ندارند. علاوه بر این، نتایج نشان دادند که محتوای آموزشی درس تربیت بدنی در تمام مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور یکسان ارائه نمی‌شود. نتایج تحلیل فرضیه‌های تحقیق نشان دادند که بین دیدگاه دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور نسبت به درس تربیت بدنی در مناطق پنج گانه، تفاوت معناداری وجود دارد. به بیان دیگر، بین دیدگاه‌های دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور نسبت به مؤلفه‌های محتوای درس تربیت بدنی (آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی، مفاهیم حیطه عاطفی) تفاوت معناداری وجود دارد. نهایتاً، براساس مبانی نظری تحقیق و نتایج اطلاعات به دست آمده از نظرسنجی دبیران و یافته‌های دیگران و مطالعه محتوا در مدرسه‌های برخی از کشورها، الگویی برای استفاده دبیران و مسئولان تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور پیشنهاد شد.

واژگان کلیدی: درس تربیت بدنی، حیطه روانی - حرکتی، حیطه شناختی، حیطه عاطفی، مدرسه راهنمایی

مقدمه

مناسب، معلم متخصص، وسایل آموزشی، برنامه ریزی علمی در مدرسه‌ها به ویژه مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور، فرصتهای مناسبی را برای بهره‌مندی بهینه دانش‌آموزان از درس تربیت بدنی فراهم می‌کند.

با مروری بر برنامه ریزی درس تربیت بدنی مشخص می‌شود که برنامه‌های درس تربیت بدنی در سیر تکاملی خود، الگوهای متعددی از جمله الگوی تعلیم و تربیت توسعه‌ای، الگوی انسان‌گرایانه، آمادگی جسمانی، آموزش حرکات بدنی و تعلیم و تربیت از طریق بازی را تجربه کرده‌اند (مشرف جوادی، ۸). هر الگوی ارائه شده با چارچوب ادراکی

خاص خود، آثاری بر برنامه ریزی درس تربیت بدنی بر جای گذاشته است. برنامه ریزی امروز تربیت بدنی، نتیجه برداشت منطقی و تلفیق اصولی از مجموعه این الگوهاست. هدف کلی الگوهای ارائه شده، رشد و تکامل افراد تحت تعلیم از طریق فعالیت و حرکت است. هر کدام از الگوها با دیدگاهی ویژه، هدف خاصی را دنبال می‌کنند. در الگوی تعلیم و تربیت توسعه‌ای، هدف افزایش فرایند توسعه است. چارچوب ادراکی این مدل، مربوط به مرحله‌های تکامل رشد فرد است که توسط نظریه پردازانی مانند بلوم^۱ (۱۹۵۶)، سیمپسون^۲ (۱۹۶۶)، هارو^۳ (۱۹۷۲)، گلدبرگر^۴ (۱۹۸۲) و غیره آن را ارائه کرده‌اند. رشد و تکامل حیطه‌های رفتاری (روانی - حرکتی، شناختی، عاطفی) به عنوان طرحی که این

تعلیم و تربیت از جمله عاملهای مهم در پیشرفت و توسعه هر کشور در زمینه‌های گوناگون به شمار می‌رود. هدف نهایی آموزش و پرورش، ایجاد فرصتهای مناسب برای توسعه و تقویت نیروهای بالقوه افراد جامعه است. نظام آموزش و پرورش علاوه بر رشد ذهنی دانش‌آموزان، وظیفه پرورش استعدادهای آنان را نیز به عهده دارد. از این رو، تربیت بدنی به دلیل داشتن ماهیت پرورشی می‌تواند به عنوان ابزاری مکمل، مفید و مؤثر برای پرورش افرادی سالم، فعال و متعادل از نظر جسمی و روانی در مدرسه‌ها استفاده شود.

اهمیت تربیت بدنی در مدرسه‌ها عبارت است از: نقش منحصر به فرد آن در ایجاد فرصت‌هایی برای کسب تجربه‌های زندگی واقعی از طریق توسعه آمادگی، رشد و یادگیری مهارتهای حرکتی، کسب دانش لازم درباره فعالیت بدنی (سازمان ملی ورزش و تربیت بدنی امریکا^۱، ۲۰۰۰، ۲۰). از نظر انجمن تربیت بدنی کودکان^۲ (۲۰۱۱)، مزایای تربیت بدنی مدرسه‌ها در امریکا آن است که هم بر یادگیری مفاهیم شناختی و هم بر تواناییهای جسمانی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. دانش‌آموزانی که در دوران تحصیل تندرست و فعال هستند، برای یادگیری مفاهیم شناختی، انگیزه بیشتری از خود نشان می‌دهند (۱۲).

براساس آمار معاونت نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش در سال ۸۲، حدود ۲ میلیون و ۵۵۲ هزار دانش‌آموزان دختر در مدرسه‌های راهنمایی سراسر کشور مشغول به تحصیل بودند. چنین به نظر می‌رسد که این دانش‌آموزان باید از سلامت جسمانی و روانی لازم برخوردار باشند تا بتوانند نیروی فعال و سازنده نسل فردای جامعه را تشکیل دهند. از این رو، فراهم آوردن ابزار لازم برای ارائه این درس از جمله فضای

1. National Association for Sport and Physical Education
2. Council of Physical Education for Children
3. Bloom
4. Simpson
5. Harrow
6. Goldberger

شرایط حاکم بر مدرسه های راهنمایی دخترانه کشور است.

مرور محتوای درس تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی دخترانه، نشان از فقدان برنامه مدون و مصوب در درس تربیت بدنی دارد. ارائه محتوای درس، حکایت از تکرار آن در هر پایه تحصیلی دارد، بدون اینکه مراتب تکاملی مشخص و مدونی برای تدریس در هر پایه در نظر گرفته شده باشد. از طرف دیگر، چون اغلب دبیران چند مهارت ورزشی را براساس علاقه مندی دانش آموزان آموزش می دهند، تداوم و حفظ روند تکاملی درس توسط خود دبیران برای پایه های بعدی دشوار است. همچنین در جابه جایی دانش آموزان از مدرسه ای به مدرسه دیگر در یک استان نیز مشکلاتی به علت مدون نبودن محتوای درس تربیت بدنی برای آموزش در هر پایه برخلاف سایر درسها ملاحظه می شود. در این باره ویل گوس^۱ (۱۹۸۴) معتقد است که محتوای درس تربیت بدنی، باید براساس اصول یادگیری به روش تکاملی و سلسله مراتبی از مبتدی تا پیشرفته تهیه و تدوین شود (۲۷). همچنین به نظر وینی و پستی^۲ (۱۹۹۸)، محتوای درس تربیت بدنی که خوب تدوین شده باشد، تکامل حرکتی شناختی، عاطفی و آمادگی بدنی دانش آموزان را افزایش می دهد (۲۶).

بر پایه مطالعات انجام شده، محتوای ارائه شده درس تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی برخی از کشورها از جمله سنگاپور، انگلستان، فیلیپین، پولااسکی و ساکرامنتو در آمریکا علاوه بر ارائه فعالیت های پایه ای و مهارت های متنوع ورزشی، در آن مراتب تکاملی در آموزش نیز مورد توجه است (۲۵)،

مدل را تشکیل می دهد، می تواند در برنامه ریزی درس تربیت بدنی مورد توجه قرار گیرد (جیوت، ۱۹۸۵، ۱۸).

برنامه ریزی درسی، فرایندی است مشتمل بر فعالیتهایی که ارتباط عناصر اساسی برنامه درسی یعنی هدفها، محتوا، روشها و ارزشیابی را مورد بحث قرار می دهد (هاشمی مقدم، ۱۰). این مقاله، به طور اختصاصی به برنامه محتوای درس تربیت بدنی می پردازد. محتوا وسیله ای برای تحقق هدفها، به شمار می رود، به همین دلیل ضروری است که ویژگیهای آن با هدفهای مورد انتظار تناسب داشته باشد. محتوا باید مفاهیم و اصولی را در برگیرد که یادگیری آنها هدفهای شناختی، مهارتی، نگرشها و ارزشها را تحقق بخشد. بنابراین، محتوا مجموعه ای از مفاهیم، اصول، مهارتها، ارزشها و گرایشهایی است که برنامه ریزان به قصد تحقق هدفهای آن را انتخاب و سازماندهی می کنند (ملکی، ۹).

نگاهی گذرا به وضعیت کنونی درس تربیت بدنی مدرسه ها براساس تحقیقات انجام شده (شایگان، ۱۳۷۳؛ تابش، ۱۳۷۵؛ شیرمحمدزاده، ۱۳۷۹ و دیگران) نشان می دهد که دبیران تربیت بدنی در اجرا، با مشکلاتی از قبیل فضای مناسب، معلم متخصص، وسایل آموزشی و برنامه ریزی علمی روبه رو هستند (۶، ۲، ۵). اگرچه مرتفع کردن برخی از کمبودها نیاز به برنامه ریزیهای بلندمدت دارد، ولی آنچه اهمیت دارد و به سادگی نمی توان از آن گذشت، این است که این درس در حال حاضر در مدرسه ها به عنوان درس اجباری ارائه و تدریس می شود و دانش آموز موظف به حضور در کلاس و دادن امتحان است. اما آنچه تاکنون درباره آن پژوهشی صورت نگرفته است، برنامه ریزی برای محتوای درس تربیت بدنی با توجه به

1. Jewett
2. Wilgoose
3. Vonnie & Pasty

۴، ۱۳، ۲۱، ۲۳).

(تهران، اصفهان)، شمال و شمال شرقی (گیلان، گلستان)، جنوب و جنوب شرقی (کرمان، سیستان و بلوچستان)، شمال و شمال غربی (آذربایجان، کرمانشاه)، و جنوب و جنوب غربی (خوزستان، فارس). نمونه آماری هر استان، به نسبت جمعیت دبیران راهنمایی آن استان به طور تصادفی انتخاب شد. برای انتخاب حجم نمونه، از جدول مورگان استفاده شد. براساس این جدول، حجم نمونه هر استان با توجه به جامعه آماری آن با احتمال خطای ۵ درصد ۳۵۰ نفر برآورد شد. ولی به منظور جلوگیری از افت آزمودنیها و پیشنهاد متخصصان آماری، حجم نمونه تا دو برابر افزایش یافت. بدین ترتیب، برای نمونه آماری ۷۰۰ نفر تعیین شدند.

ابزار تحقیق

با توجه به اینکه پرسشنامه استاندارد، برای بررسی نگرش دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی به منظور تعیین محتوای درس تربیت بدنی وجود نداشت، برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. ضریب پایایی پرسشنامه به روشهای بازآزمایی، تنصیف و آلفای کرونباخ به ترتیب $r=0/74$ ، $r=0/89$ و $r=0/96$ و ضریب اعتبار پرسشنامه به روش اعتباریابی سازه‌ای $r=0/53$ تعیین شد.

پرسشنامه نظرسنجی دبیران تربیت بدنی، ۲۹ ماده دارد که چگونگی تدریس آمادگی جسمانی و حرکتی، مهارتهای ورزشی و حیطه‌های شناختی و عاطفی را اندازه می‌گیرد. این ابزار براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت ساخته شد. علاوه بر این، تعداد سؤال باز پاسخ برای دستیابی به اطلاعات بیشتر برای ارائه الگوی متناسب با وضعیت موجود طرح شد که بر مبنای میانگین و درصد محاسبه شد.

بنابر آنچه گذشت، به نظر می‌رسد که برنامه ریزی برای محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور با شرایط موجود حاکم بر مدرسه‌ها ضرورت دارد. به همین منظور، این مقاله به بررسی وضعیت موجود درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور از دیدگاه دبیران پرداخته است. علاوه بر این، با استفاده از مبنای نظری، نتایج این تحقیق، بهره‌گیری از یافته مطالعات دیگران و چگونگی محتوای ارائه شده در مدرسه‌های راهنمایی برخی از کشورها، الگوی پیشنهادی برای محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور که متناسب با وضعیت موجود بود، ارائه شده است.

روش شناسی تحقیق

جامعه آماری

جامعه آماری تحقیق را تمام معلمان زن تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه سراسر کشور تشکیل داد. براساس گزارش دفتر برنامه ریزی معاونت تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۸۱-۱۳۸۲، تعداد این معلمان ۳۲۲۰ نفر گزارش شد.

نمونه آماری

روش نمونه گیری این تحقیق خوشه‌ای چند مرحله‌ای و تصادفی است. ابتدا، استان‌های کشور براساس ویژگیهای جغرافیایی، منطقه‌ای و با نظر کارشناسان وزارت آموزش و پرورش به پنج منطقه تقسیم شدند که از هر منطقه، دو استان به عنوان نمونه آن منطقه به طور تصادفی انتخاب شد. در مجموع، ۱۰ استان نمونه این تحقیق را تشکیل دادند. از مرکز

روش تحلیل داده‌ها

شناختی درس تربیت بدنی را متوسط ارزیابی کردند. نتایج به دست آمده از حیطه عاطفی در وضعیت موجود از نظر دبیران خوب است.

در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری زیر استفاده شد:

۱. تحلیل عاملها برای اعتباریابی پرسشنامه و تعیین عاملهای آن

۲. از آماره‌های مرکزی (میانگین) و پراکندگی (انحراف معیار) برای توصیف داده‌ها

۳. آزمون t همبسته، آزمون F برای تحلیل داده‌ها و آزمونهای شفه برای تعیین تفاوت‌های میانگینها.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

یافته‌های مربوط به سؤالات باز - پاسخ

دبیران دو جلسه درس تربیت بدنی را در هر هفته برای تحقق هدفهای تربیت بدنی در مدرسه‌ها ضروری می‌دانند. در حال حاضر، ۸۱ درصد دبیران مدت ۲۲ دقیقه را به آموزش آمادگی جسمانی و ۸۹ درصد دبیران ۳۴ دقیقه را به آموزش مهارت‌های ورزشی اختصاص می‌دهند. برای تدریس مهارت‌های ورزشی در یک نوبت تحصیلی، بین دبیران تربیت بدنی در شرایط موجود هماهنگی وجود ندارد. تدریس مهارت‌های ورزشی دبیران از یک رشته انفرادی تا چند رشته گروهی در هر نوبت تحصیلی متفاوت است. یافته‌ها نشان می‌دهند که دبیران، پنج مهارت گروهی و انفرادی از جمله والیبال، بسکتبال، بدمینتون، تیس روی میز و هندبال را در شرایط موجود تدریس می‌کنند. ۶۳ درصد از دبیران، با برنامه اجباری که در سال اول آمادگی جسمانی و در سال دوم و سوم مهارت‌های ورزشی

محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌ها شامل سه حیطه روانی - حرکتی، حیطه شناختی و حیطه عاطفی است. حیطه روانی - حرکتی از دو بخش آمادگی جسمانی و مهارت‌های ورزشی تشکیل شده است. جدول ۱، نتایج نظرخواهی دبیران را درباره وضعیت موجود تدریس درس تربیت بدنی در مدرسه‌ها نشان می‌دهد. براساس نتایج این جدول، دبیران تدریس آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی و مفاهیم

جدول ۱. وضعیت موجود محتوای درس تربیت بدنی از دیدگاه دبیران مدرسه‌های راهنمایی

مؤلفه‌های محتوا در وضعیت موجود	تعداد	حداقل امتیاز	حداکثر امتیاز	میانگین	انحراف معیار
کل آمادگی جسمانی و حرکتی	۴۹۹	۱	۵	۲/۴۵	۰/۸۴
کل مهارت‌های ورزشی	۴۹۲	۱	۵	۲/۴۵	۰/۸۵
کل مفاهیم شناختی	۴۹۶	۱/۱۰	۵	۲/۲۷	۰/۹۸
کل حیطه عاطفی	۴۸۵	۱/۴۰	۵	۲/۶۲	۰/۹۳

جدول ۳، نتایج آزمون شفه را نشان می‌دهد. بررسی مقایسه این جدول نشان می‌دهد که اتفاق نظری بین دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی برخی از مناطق پنج‌گانه کشور، در زمینه تدریس محتوای درس تربیت بدنی وجود ندارد. برای مثال، بین محتوای ارائه شده درس تربیت بدنی از نظر دبیران منطقه ۱ (تهران و اصفهان) و منطقه ۵ (فارس و خوزستان) تفاوت معناداری وجود دارد. سایر تفاوت‌های معنادار را نیز می‌توان در جدول ۳ مشاهده کرد.

جدول ۴، نتایج تحلیل واریانس چند راهه را نشان می‌دهد که بین دیدگاه‌های دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه مناطق پنج‌گانه مورد تحقیق نسبت به متغیرهای تحقیق (آمادگی جسمانی، مهارت‌های ورزشی، مفاهیم شناختی و عاطفی) در شرایط موجود تفاوت وجود دارد. بنابراین، از این یافته‌ها می‌توان بر درستی فرضیه ۲ حکم کرد. نتایج آزمون ویلکس لمبدا برابر $0/۸۶۷$ معنادار گزارش شد. همچنین آزمون وی برای متغیرهای تحقیق نشان داد که از دیدگاه دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه در مناطق پنج‌گانه، مورد تحقیق، بین آمادگی جسمانی و حرکتی تفاوت معناداری وجود

تدریس شود، موافق هستند. ۷۸ درصد از دبیران، به طور میانگین ۱۲ دقیقه از ساعات تربیت بدنی را به تدریس مفاهیم علمی تربیت بدنی اختصاص داده‌اند. همچنین در زمینه حیطه شناختی، ۹۹ درصد از دبیران با اختصاص محتوای مشخص برای حیطه شناختی در هر پایه دوره راهنمایی موافقتند.

یافته‌های مربوط به فرضیه‌ها

علاوه بر ارزیابی دیدگاه دبیران، مقایسه‌هایی در قالب فرضیه‌های تحقیق بین دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی مناطق پنج‌گانه، کشور انجام گرفت.

جدول ۲، نتایج تحلیل واریانس یک راهه محتوای درس تربیت بدنی را از دیدگاه دبیران تربیت بدنی مناطق پنج‌گانه مورد تحقیق نشان می‌دهد.

با توجه به آماره آزمون و حداقل سطح معناداری که در این جدول ارائه شده است ($P = 0/۰۰۰۱ < 0/۰۵$)، می‌توان گفت که بین دیدگاه دبیران نسبت به محتوای درس تربیت بدنی در مناطق پنج‌گانه مورد تحقیق تفاوت معناداری وجود دارد. برای پی بردن به علت تفاوتها از آزمون شفه استفاده شد.

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس یک راهه محتوای درس تربیت بدنی

منبع تغییرات	مجموع مربعات (ss)	درجه آزادی (d.f)	میانگین مجموع مربعات (MS)	آماره آزمون (F)	سطح معناداری (P)
بین گروهی	۲۷/۰۲۱	۴	۶/۷۵۵	۱۲/۶۶	۰/۰۰۰۱
درون گروهی	۲۶۴/۵۶۲	۴۹۶	۵۳۳		
کل	۲۹۱/۵۸۳	۵۰۰			

از دیدگاه دبیران تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی در مناطق پنج گانه، مورد تحقیق، بین حیطه عاطفی تفاوت معناداری وجود دارد. مقدار F برابر $۵/۵۶$ گزارش شد که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود.

برای آزمون فرضیه دوم تحقیق، از آزمون F و تحلیل واریانس چند راهه استفاده شد. نتایج تحلیل یافته های این فرضیه نشان دادند که بین دیدگاههای دبیران تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی دخترانه مناطق پنج گانه نسبت به مؤلفه های محتوای درس تربیت بدنی (آمادگی

دارد. مقدار F برابر $۷/۲۲$ گزارش شد که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود. از دیدگاه دبیران تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی در مناطق پنج گانه، مورد تحقیق بین مهارهای ورزشی تفاوت معناداری وجود دارد. مقدار F برابر $۱۳/۲۸$ گزارش شد که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود. از دیدگاه دبیران تربیت بدنی مدرسه های راهنمایی در مناطق پنج گانه، مورد تحقیق، بین مفاهیم شناختی تفاوت معناداری وجود دارد. مقدار F برابر $۹۳/۱۰$ گزارش شد که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود.

جدول ۳. نتایج آزمون شفه برای مقایسه گروهها بر حسب امتیاز محتوای درس تربیت بدنی

مناطق (I)	مناطق (J)	تفاوت میانگین (I-J)	خطای معیار	سطح معناداری
۱	۲	-۰/۰۴	۰/۱۰	۰/۹۹۶
۱	۳	-۰/۰۹	۰/۱۰	۰/۹۵۰
۱	۴	-۰/۲۸	۰/۰۹	۰/۶۲۰
۱	۵	-۰/۴۴۰	۰/۰۹	۰/۰۰۱
۲	۳	-۰/۰۴	۰/۱۲	۰/۹۹۷
۲	۴	-۰/۲۴	۰/۱۱	۰/۳۲۴
۲	۵	-۰/۴۸*	۰/۱۱	۰/۰۰۱
۳	۴	-۰/۱۹	۰/۱۲	۰/۶۱۲
۳	۵	-۰/۵۲*	۰/۱۱	۰/۰۰۱
۴	۵	-۰/۷۲*	۰/۱۰	۰/۰۰۱

۱. تهران و اصفهان ۲. گیلان و گلستان ۳. کرمان و سیستان ۴. آذربایجان و کرمانشاه ۵. خوزستان و فارس
* معناداری در سطح احتمال $P < ۰/۰۵$

ورزشی بین دیدگاه دبیران مناطق ۱ و ۴ و ۱ و ۵ و ۲ و ۴ و ۲ و ۵ و ۳ و ۴ و ۳ و ۵ و ۴ و ۵ تفاوتها معنادارند. با توجه به تفاوت میانگینها، کمترین تفاوت میانگین مربوط به منطقه ۲ و ۴ است.

درباره مفاهیم ارائه شده در حیطه شناختی در وضعیت موجود، نتایج آزمون شفه نشان دادند که بین دیدگاه دبیران منطقه ۱ و ۵؛ منطقه ۲ و ۵؛ منطقه ۳ و ۵؛ و منطقه ۴ و ۵ تفاوت معنادار است. با توجه به اختلاف میانگینها، کمترین تفاوت میانگین مربوط به منطقه ۱ و ۵ است.

درباره حیطه عاطفی موجود در درس تربیت بدنی، نتایج آزمون شفه تفاوت معناداری را بین دیدگاه دبیران

جسمانی، مهارت‌های ورزشی، مفاهیم شناختی و حیطه عاطفی) نیز تفاوت معناداری وجود دارد.

برای تعیین تفاوت بین محتوا (آمادگی جسمانی و حرکتی، مهارت‌های ورزشی، مفاهیم حیطه شناختی و عاطفی) در مناطق پنج گانه، مورد تحقیق، از آزمون شفه استفاده شد. نتایج آزمون نشان دادند که از نظر ارائه آمادگی جسمانی و حرکتی در وضعیت موجود بین دیدگاه دبیران در منطقه ۱ با منطقه ۵، منطقه ۲ با منطقه ۵ تفاوت معنادار است. با توجه به تفاوت میانگین‌ها، کمترین اختلاف میانگین مربوط به منطقه ۱ با ۵ است.

درباره ارائه مهارت‌های ورزشی در وضعیت موجود، نتایج آزمون شفه نشان دادند که از نظر ارائه مهارت‌های

جدول ۴. نتایج تحلیل واریانس چند راهه برای مناطق پنجگانه و متغیرهای تحقیق در شرایط موجود

منبع تغییر	متغیر وابسته	مجموع مربعات SS	درجه آزادی میانگین مجموع مجذورات MS	F	P
	آمادگی جسمانی و حرکتی	۱۹/۴۰	۴	۴/۸۵	۷/۲۲
	مهارت‌های ورزشی	۳۴/۶۹	۴	۸/۶۷	۱۳/۲۸
	مفاهیم شناختی	۳۸/۲۶	۴	۹/۵۷	۱۰/۹۳
	حیطه عاطفی	۱۸/۶۴	۴	۴/۶۶	۵/۵۶
خطا	آمادگی جسمانی و حرکتی	۳۱۸/۱۲	۴۷۴	۰/۶۷۱	
	مهارت‌های ورزشی	۳۰۹/۵۴	۴۷۴	۰/۶۵۳	
	مفاهیم شناختی	۴۱۴/۹۸	۴۷۴	۰/۸۷۵	
	حیطه عاطفی	۳۹۷/۶۱	۴۷۴	۰/۸۳۹	
کل	آمادگی جسمانی و حرکتی	۶۰۳۳/۹۰	۴۷۹		
	مهارت‌های ورزشی	۶۰۳۶/۹۱	۴۷۹		
	مفاهیم شناختی	۵۵۸۳/۰۳	۴۷۹		
	حیطه عاطفی	۶۷۱۲/۲۵	۴۷۹		

شمار می‌روند. شیوه‌های تدریس دبیران، تفاوت در امکانات و وسایل آموزشی موجود در مدرسه‌ها که لازمه کار دبیران است، از علتهای دیگر این تفاوتها هستند. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راهه نشان دادند که ارائه محتوای درس تربیت بدنی در مناطق پنج‌گانه تحقیق از نظر دبیران راهنمایی دخترانه تفاوت دارد. بنابراین، فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود. این تفاوت می‌تواند در تنوع مهارتهای آموزشی داده شده معلم در ساعت تربیت بدنی، مناسب نبودن فضاهای ورزشی موجود در مدرسه‌ها، ابزار آموزشی مورد استفاده دبیر، تخصص علمی، و عملی دبیر برای آموزش مهارتها و مفاهیم شناختی باشد.

نتایج به دست آمده از تحلیل واریانس چند راهه نشان دادند که، ارائه آمادگی جسمانی، مهارتهای ورزشی، مفاهیم شناختی، حیطه عاطفی در مناطق پنج‌گانه تفاوت دارد. از این رو، فرضیه دوم تحقق تأیید می‌شود. به نظر می‌رسد که بتوان از تحلیل نتایج تحقیق، دلیل تفاوتها را چنین بیان داشت: ارائه آمادگی جسمانی و حرکتی در ساعت تربیت بدنی در شرایط جغرافیایی متفاوت در فصلهای گوناگون سال؛ تفاوت در میزان آگاهی دبیران از جایگاه آمادگی جسمانی؛ استفاده نکردن از روشهای متنوع تمرین، نبود وسایل و امکانات لازم برای انجام اجزای آمادگی در مدرسه و در آخر، فقدان انگیزه در دانش‌آموزان برای شرکت در کلاسهای درس تربیت بدنی. عاملهای تفاوت در ارائه مهارتهای ورزشی را می‌توان به فقدان برنامه مشخص و مدون برای آموزش مهارتها نسبت داد که بعضی از دبیران یک مهارت و بعضی تا چند مهارت را در ساعت تربیت بدنی آموزش می‌دهند. بررسی مهارتهای ورزشی ارائه شده در مدرسه‌های ایران با مهارتهای ورزشی ارائه شده در مدرسه‌های برخی از کشورها، از جمله مدرسه‌های اورسی^۱ سنگاپور،

مناطق ۱ و ۵ و مناطق ۴ و ۵ نشان دادند. تفاوت میانگینها نشان داد که نگرش دبیران در حیطه عاطفی درس تربیت بدنی در مناطق ۱ و ۵ شباهت بیشتری به نگرش دبیران در مناطق ۴ و ۵ دارد در صورتی که در سایر مناطق، تفاوتی بین نگرش دبیران تربیت بدنی درباره حیطه عاطفی مشاهده نشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این تحقیق، بررسی وضعیت محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی دخترانه ایران بود. همچنین ارائه الگویی براساس مبانی نظری تحقیق، نظرسنجی از دبیران تربیت بدنی، تحقیقات دیگران و محتوای ارائه شده در درس تربیت بدنی مدرسه‌های برخی از کشورها، هدف دیگر این تحقیق را تشکیل داد. نتایج نظرسنجی از دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه مناطق پنج‌گانه، درباره محتوای ارائه شده در ساعت تربیت بدنی نشان دادند که برنامه‌ریزی برای اجرای محتوای درس تربیت بدنی چندان رضایتبخش ارزشیابی نمی‌شود و از نظر دبیران، متوسط ارزیابی شد. تحقیق حاضر با یافته‌های تحقیقات محسن (۱۳۷۱)، دقیقه رضائی (۱۳۷۱)، تابش (۱۳۷۵)، شیر محمدزاده (۱۳۷۹) و بنی‌هاشمی (۱۳۷۹) تقریباً همخوانی دارد (۷، ۳، ۲، ۵، ۱). آنها نتایج نظرخواهی دبیران تربیت بدنی را نسبت به برنامه‌ریزی برای ارائه محتوای درس تربیت بدنی، ضعیف ارزشیابی کردند. شاید بتوان دلیل ارزشیابی ضعیف در تحقیق دیگران و ارزشیابی متوسط در این تحقیق را به فقدان تدوین برنامه‌ریزی صحیح برای آموزش محتوای درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی نسبت داد. مشخص نبودن نوع مهارتها، موضوعات آموزشی مفاهیم شناختی و تعیین نشدن میزان آنها برای هر پایه تحصیلی از عاملهای مهم به

آن است (۲۲).

در زمینه آموزش حیطه عاطفی در مناطق پنج‌گانه تحقیق، بین نظر دبیران تربیت بدنی تفاوت وجود داشت. این تفاوت می‌تواند ناشی از برداشتهای متفاوت دبیران از مفاهیمی چون: کنترل احساسات و عواطف در شرایط دشوار؛ میزان علاقه‌مندی؛ همکاری و مسئولیت‌پذیری باشد. اصولاً به نظر می‌رسد که تدریس مفاهیم حیطه عاطفی برای دبیران تربیت بدنی دشوار بوده است. ضمن اینکه تعریف روشنی از چارچوب این مفاهیم در درس تربیت بدنی، برای دبیران تربیت بدنی مدرسه‌های راهنمایی دخترانه کشور وجود ندارد.

الگوی پیشنهادی

الگوی مورد نظر با توجه به حساسیت دوره راهنمایی، براساس الگوی تعلیم و تربیت توسعه‌ای و الگوی آمادگی جسمانی شکل گرفت. استفاده از دیدگاه هارو و مرحله‌های تکامل حرکتی گالا هو و اوزمون (۲۰۰۲) که معتقدند، علاقه‌ها و تصمیم‌گیری آگاهانه برای شرکت کردن یا شرکت نکردن دانش‌آموزان در فعالیت‌های معین، در این دوره شکل می‌گیرد، نیازمندی این دوره را برای داشتن برنامه‌ریزی علمی با تأکید بر سه حیطه رفتاری الگوی تعلیم و تربیت توسعه‌ای روشن‌تر کرد (۱۴). علاوه بر این، دیدگاه دبیران تربیت بدنی مبنی بر همسان‌سازی درس تربیت بدنی در کشور و مشخص شدن محتوای درس به خصوص در حیطه روانی - حرکتی و شناختی برای هر پایه راهنمایی، رهنمودهای مفیدی برای تدوین الگو بود. همچنین با استفاده از روشهای ارائه محتوای درس تربیت بدنی در

انگلستان، مدرسه‌های راهنمایی سانفرانسیسکو^۱، مونتمری^۲ و آکادمی پولاسکی^۳ در آمریکا نشان می‌دهد که مهارتهای متنوعی در طول سال تحصیلی ارائه می‌شوند. محتوای درس به صورت مشخص و تکاملی، برای هر پایه راهنمایی برنامه‌ریزی شده است (۲۵، ۴، ۲۲، ۱۹، ۲۱). مدرسه راهنمایی پولاسکی در آمریکا، مهارت ورزشی والیبال را در سه پایه دوره راهنمایی تکمیل می‌کند. در پایه اول راهنمایی: قوانین بازی، پاس پنجه به هدف، سرویس ساده و انجام بازی در زمین؛ پایه دوم: ساعد، سرویس چکشی، اسپک و نحوه چرخش در زمین و پایه سوم: ساعد، سرویس چکشی، اسپک، دفاع و چرخش در زمین (۲۱).

براساس نتایج تحقیق می‌توان درباره حیطه شناختی چنین گفت که مدون نبودن برنامه آموزش برای هر پایه راهنمایی و ناآگاهی بعضی از دبیران از نقش این حیطه در کمک به شناخت و درک دانش آموز از فعالیت، از عملهای احتمالی این تفاوتهاست. آموزش مفاهیم شناختی در کشور ما با حیطه شناختی در مدرسه‌های برخی کشورها که محتوای کاملاً مشخصی برای هر پایه دارند، هماهنگ نیست. در مدرسه‌های بین‌المللی پاریس، در دوره راهنمایی درس بهداشت آموزش داده می‌شود (۱۷). در مدرسه‌های راهنمایی فیرفاکس^۴ (۲۰۰۳) آمریکا، نه هفته به طور متوسط ۴۵ تا ۹۰ دقیقه ۳ تا ۵ بار در هفته، مفاهیمی مانند عملهای پیشگیری از اعتیاد و مواد مخدر؛ بهداشت روانی؛ تغذیه؛ آموزش ایمنی و بهداشت فردی، و کمک‌های اولیه آموزش داده می‌شود (۱۳). در مدرسه‌های راهنمایی سانفرانسیسکو آمریکا (۲۰۰۳) برای هر پایه راهنمایی سرفصل مشخصی ارائه می‌شود که پایه اول: سوختگیها، بیماریهای قلبی، شکستگی و بانداژ کردن، پایه دوم: تنفس مصنوعی و احیای قلب و ریه و پایه سوم: تهیه گزارش درباره تاریخ تربیت بدنی و ارائه

1. San Francisco School
2. Montgomery School
3. Pulaski Academy School
4. Fair Fox

تربیت بدنی برای پایه های اول تا سوم
مدرسه های دخترانه تدوین کنند.

۳. با توجه به وضعیت متفاوت مناطق و استانهای کشور از نظر شرایط جغرافیایی، نیروی انسانی و امکانات موجود، نیاز به تحقیق و ارائه طرحهای پیشنهادی، متناسب با مناطق و استانهای کشور به طور مجزا درباره درس تربیت بدنی در مدرسه های راهنمایی دخترانه کشور ضروری است.

۴. به منظور افزایش کارایی دبیران در مدرسه های راهنمایی دخترانه کشور، شرایط لازم برای ارتقای دانش علمی و عملی با تازه های تربیت بدنی فراهم شود.

مدرسه های برخی کشورها که مهارتهای حرکتی و مفاهیم شناختی را براساس سلسله مراتب تکاملی در سطوح متفاوت ارائه می دهند، الگوی پیشنهادی شکل گرفت. ضمن اینکه ملاحظات لازم درباره وضعیت کنونی مدرسه ها نیز مورد نظر قرار گرفت، سعی شد که الگوی کاربردی و متناسبی برای مدرسه های راهنمایی دخترانه ایران طراحی شود (جدول ۵).

پیشنهادها

۱. هدفهای درس تربیت بدنی در مدرسه های راهنمایی ایران مورد بازنگری قرار گیرد.
۲. براساس الگوی پیشنهادی این تحقیق، محتوای برنامه درس تربیت بدنی را متخصصان

جدول ۵. الگوی پیشنهادی محتوای درس تربیت بدنی برای مدرسه های راهنمایی دخترانه کشور

سال	نوبت	فعالیت	مفاهیم شناختی	حیطه عاطفی
اول	اول	آمادگی جسمانی ۱ (انعطاف پذیری، استقامت قلبی عروقی، استقامت عضلات شکم)	اهمیت و نقش آمادگی جسمانی در تندرستی	همکاری، مسئولیت پذیری، ارتباط با همکلاسی، حضور و غیاب و داشتن لباس ورزشی
	دوم	آمادگی جسمانی ۲ (انعطاف پذیری، استقامت قلبی عروقی، استقامت عضلات شکم)	اصول آمادگی، کسب و حفظ آن در طول زندگی	
دوم	اول	۶ هفته اول: گروه اول والیبال ۱، گروه دوم بدمینتون ۱	تغذیه، فعالیت و کنترل وزن	همکاری، مسئولیت پذیری، ارتباط با همکلاسی، حضور و غیاب و داشتن لباس ورزشی
		۶ هفته دوم: گروه اول بدمینتون ۱، گروه دوم والیبال ۱		
	دوم	۶ هفته اول: گروه اول بسکتبال ۱، گروه دوم تنیس روی میز ۱	قوانین و مقررات مهارتهای ورزشی ۱	
		۶ هفته دوم: گروه اول تنیس روی میز ۱، گروه دوم بسکتبال ۱		
سوم	اول	۶ هفته اول: گروه اول والیبال ۲، گروه دوم بدمینتون ۲	فعالیت و بهداشت روانی	همکاری، مسئولیت پذیری، ارتباط با همکلاسی، حضور و غیاب و داشتن لباس ورزشی
		۶ هفته دوم: گروه اول بدمینتون ۲، گروه دوم والیبال ۲		
	دوم	۶ هفته اول: گروه اول بسکتبال ۲، گروه دوم تنیس روی میز ۲	قوانین و مقررات مهارتهای ورزشی ۲	
		۶ هفته دوم: گروه اول تنیس روی میز ۲، گروه دوم بسکتبال ۲		

۵. ساز مدارس باید فضاهای مناسب ورزشی که به منزله کلاس درس تربیت بدنی می‌باشند مورد توجه ویژه قرار گیرد.

۷. براساس نتایج تحقیق افزایش ساعت درس تربیت بدنی حداقل ۲ جلسه در هفته برای دستیابی به اهداف تدوین شده ضروری است.

۵. برای اثربخشی آموزش درس تربیت بدنی، وجود وسایل آموزشی لازم و کافی به نسبت دانش‌آموزان، از ضروریات برگزاری یک کلاس با کیفیت تربیت بدنی است.

۶. برای به اجرا درآوردن کیفیت مطلوب محتوای تدوین شده در درس تربیت بدنی در ساخت و

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

۱. بنی هاشمی، محمدرضا، ۱۳۷۹، بررسی عامل‌های اثرگذار بر درس تربیت بدنی شهرستان شهرکرد از دیدگاه معلمان تربیت بدنی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان
 ۲. تایش، محسن، ۱۳۷۵، بررسی مسائل آموزشی و اجرایی تربیت بدنی از نظر دبیران و معلمان ورزش در سه مقطع تحصیلی دختر و پسر شهرستان فسا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
 ۳. دقیقه رضائی، سعید، ۱۳۷۲، بررسی وضعیت موجود درس تربیت بدنی در مدرسه‌های استان لرستان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، دانشگاه تربیت معلم.
 ۴. شورای گزینش و ترجمه متون، ۱۳۸۰، درس تربیت بدنی در برنامه درسی ملی کشور انگلستان، دفتر انتشارات کمک آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
 ۵. شیرمحمدزاده، محسن، ۱۳۷۹، بررسی و ارزشیابی وضعیت تدریس درس تربیت بدنی در مدرسه‌های راهنمایی (دخترانه و پسرانه) استان آذربایجان شرقی، همایش علمی کاربردی تربیت بدنی و ورزش، سازمان تربیت بدنی اداره کل تربیت بدنی آذربایجان شرقی.
 ۶. شایگان، نادر، ۱۳۷۳، بررسی وضعیت اجرای درس تربیت بدنی در آموزشگاه‌های استان اردبیل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکز.
 ۷. محسن، سیدعلی، ۱۳۷۱، بررسی و ارزشیابی وضعیت موجود درس تربیت بدنی در استان اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تربیت بدنی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرکز.
 ۸. مشرف جوادی، بتول، ۱۳۷۷، توصیف و مقایسه برنامه‌های آموزش رشته تربیت بدنی چند دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، رساله دکترا، دانشگاه تهران
 ۹. ملکی، حسن، ۱۳۷۹، مبانی برنامه‌ریزی درسی آموزش متوسطه، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، سمت. تهران.
 ۱۰. هاشمی مقدم، ابراهیم، ۱۳۷۷، تحلیلی پیرامون نقش محوری هدف‌های آموزشی در طراحی و اجرای برنامه‌های درسی، پژوهشکده تعلیم و تربیت، شماره ۱۱ و ۱۲.
11. Bloom,etal. (1965). Taxonomy of education objectives:cognitive domain:N. Y. Davd-Mckay Co.
 12. Council of Physical Education for Chilredn. (2001). Physical education is critical to compelet education. National Association of Sport and physical Education.
 13. FairFax County Public Middle School. Last Update8/18/2003. <http://www.FCPS.edu/DIT/techpan/Index.htm>.
 14. Gallahue,David L. and Ozman,John c. (2002). Understanding motor development., infant, children, adolescent, adults. IndianaState University MC Graw-Hill Co.
 15. Goldberger,M. and Moyer,S. (1982). Aschema for classifying educational objectives in psychomotor domain. Quest. 34(2):134.
 16. Harrow,AnitnJ. (1997). A taxonomy of the psychomotor domain. Aguide for. developing behavioral objectives. DavidMckay Company.
 17. International School of Paris. (2002). Where the world goes to school. ISP 1999 P. ELearning Schedule. Copyright1999-2000. info@isparis.edu.
 18. Jewett,I. E. (1985). The curriculum process in physicaleducation. W. M. C. Borwn. Phyblisher:44-85.
 19. Montgomery County Public Schools. (1997). Physical education program of. studies middle School.grades6-8. Rockville Maryland, www.mcps.k12.mc.us.curriculum/physed/middle.htm.
 20. National Association for Sport and physical Education. (2000). Aposition paper of the middle school and secondary school physical education.
 21. Pulaski Acedemy Middle School Physical Education. (2001). Course guide. <http://wwwPulaskiacademy.Org/k8courdeguide/08pehealth.htm>.
 22. San Francisco School. (2000). Middle school physical deucationcurriculum. The San Francisco School.

<http://www.sfschool.org/Programs/middle/physed/index.shtml>.

23. Sacramento Country Day School. (2003). Physical education middle school curriculum, [http://www.saccds.com/ac pe middle. htm](http://www.saccds.com/ac%20pe%20middle.htm).
24. Simpson, Elizabeth Jane. (1966). The Classification of Education Objectives, Psychomotor domain. University of Illinois, Research Project No. OE5-85-104.
25. Singapor's OverSeas Family School. Middle school physical education, [www.ofs.edu.sg/course-info/physical-education/middle school/index. stml](http://www.ofs.edu.sg/course-info/physical-education/middle-school/index.shtml).
26. Vonnine, Calvin & Pasty, A. Johnson, E. (1998). Journal Article (080). Steamline-Seminar vd7:1-4.
27. Willgosse, Carl, E. (1984). The Curriculum in physical education. Prentice-Hall, Inc. . New Jersey Engelwood Cliffs: 111, 112.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی